

WOORD VOORAF

De toekomst ziet er niet rooskleurig uit. Opmerkingen van deze strekking zijn regelmatig links en rechts om ons heen te horen. Wat de toekomst betreft zijn veel mensen pessimistisch gestemd. Bij navraag naar de oorzaken van dat pessimisme wordt doorgaans gewezen op de bedreigende ontwikkelingen die zich wereldwijd voordoen in onze tijd. Veelbesproken is bijvoorbeeld het vraagstuk van de migratie. Wanneer zal de vluchtelingenstroom eindelijk eens ophouden? En hoe moet het met de vele duizenden ontheemden die nog altijd vastzitten in kampen? Vrijwel dagelijks berichten de media ook over de problemen rond het klimaat. Zullen er oplossingen gevonden worden voor de toenemende opwarming van de aarde? En zullen regeringen zich werkelijk houden aan de onderlinge afspraken die zij maakten? Als laatste valt te denken aan de dreiging van het terrorisme. In diverse Europese landen sloegen terroristen al toe of werden gemaakte plannen verijdeld. Opgeteld voldoende factoren om grote zorgen over de toekomst te hebben.

In de Bijbel wordt ook steeds weer over de toekomst gesproken. Van pessimisme is daarbij evenwel geen sprake. De hoop overheerst. Dwars door crises en ontzagwekkende gebeurtenissen heen gaat het aan op de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Het open graf van Jezus Christus staat daarvoor garant.

Medewerkers aan dit dagboek zijn de predikanten M. van Campen (maart, december, feestdagen); J. Hoek (augustus, september, feestdagen), M.J. Kater (april, oktober); R. van Kooten (juni, juli); M.J. Paul (januari, februari) en C.G. Vreugdenhil (mei, november).

We nodigen de lezers uit dit dagboek te lezen als een speurtocht naar het bijbelse toekomstbeeld. Dag na dag wordt een stukje aan de puzzel toegevoegd. Hopelijk zal tijdens de speurtocht onder Gods zegen de positieve toekomstverwachting worden gewekt en gevoed, zodat de lezers van harte het gebed om de wederkomst van Christus bidden: Maranatha! Kom Heere Jezus, kom spoedig!

Ede, Veenendaal, november 2017

M. van Campen / J. Hoek

Personalia

Prof.dr. J. Hoek is emeritus-bijzonder hoogleraar Gereformeerde Spiritualiteit aan de Protestantse Theologische Universiteit, vestiging Groningen, en hoogleraar Systematische Theologie aan de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven.

Prof.dr. M.J. Kater is hoogleraar Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Dr. R. van Kooten is universitair docent Ethiek en Homiletiek aan de Vrije Universiteit bij het Hersteld Hervormd Seminarie en emeritus-predikant van de Hersteld Hervormde Kerk.

Prof.dr. M.J. Paul is hoogleraar Oude Testament aan de Evangelische Theologische Faculteit en senior-docent Oude Testament aan de Christelijke Hogeschool Ede.

Ds. C.G. Vreugdenhil is emeritus-predikant van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika.

JANUARI

Toekomstverwachting in het Oude Testament (1)

Prof. dr. M.J. Paul

1 JANUARI

Genesis 3:14-19

En Ik zal vijandschap teweegbrengen tussen u en de vrouw, en tussen uw nageslacht en haar Nageslacht; Dat zal u de kop vermorzelen, en u zult Het de hiel vermorzelen. (Genesis 3:15)

De moeder van alle beloften

De ‘moederbelofte’ is niet de belofte dat Eva moeder zal worden. Dat zal ze wel worden, en daarom geeft Adam haar de naam Eva (vs. 20). Reeds eerder heeft God de mens een opdracht en een zegen meegegeven: ‘Wees vruchtbaar, en word talrijk’, met de bedoeling dat het menselijk geslacht niet in de hof van Eden blijft wonen, maar de hele aarde zal vervullen (1:28).

De tekst boven deze overdenking is gesproken tot de slang, het dier dat door een kwade macht gebruikt is om Adam en Eva te verleiden tot zonde. De HEERE God spreekt een vervloeking uit over de slang en over de macht daarachter. In de toekomst zal er iemand uit het nageslacht van de mens komen die de overwinning zal behalen op de slang. De woorden klinken nog vaag, maar ze bevatten wel de belofte dat aan het kwaad een eind gemaakt zal worden. Daarom is deze belofte – de eerste over dit onderwerp in de Bijbel – de moeder van alle beloften.

De gebruikte bijbelvertaling schrijft ‘Nageslacht’, en daardoor gaan de gedachten van de lezers naar de Messias. In de grondtekst staat die hoofdletter niet, en de eerste mensen zullen nog veel vragen gehad hebben over de vervulling. De belofte is als een bloemknop die langzaam opengaat. Het duurt een tijd voordat de bloem in alle pracht zichtbaar is. God openbaart niet alles tegelijk, maar Zijn plannen falen niet en eens wordt de uitkomst zichtbaar.

Vraag: Wat betekent deze belofte voor ons vanuit de latere kennis van het Nieuwe Testament?

2 JANUARI

Genesis 9:9-17

Als deze boog in de wolken is, zal Ik hem zien, en denken aan het eeuwig verbond tussen God en alle levende wezens van alle vlees dat op de aarde is.

(Genesis 9:16)

De boog van Gods trouw

Noach is een soort nieuwe Adam, een tweede stamvader van de mensheid, nadat een wereldwijde vloed het leven op aarde uitgeroeid heeft. God belooft dat Hij de aardbodem niet nog een keer zal treffen door een watervloed, hoewel het hart van de mens nog steeds slecht is (8:21).

God geeft nieuwe bepalingen aan Noach over de seizoenen, over het eten van dierlijk voedsel en over de waarde van het menselijke leven. Hij sluit ook een verbond, om de toezeggingen te verzegelen. Dit gebeurt niet slechts met de mensen, maar ook met de dieren. Die schepselen kunnen het niet begrijpen, maar God ontfermt Zich wel over hen.

De generatie na de zondvloed ziet de verschrikkelijke gevolgen van de ramp die voltrokken is, maar er is ook toekomstverwachting. God is getrouw, en door Zijn voorzieningen is het leven op aarde weer mogelijk.

Er kunnen allerlei rampen plaatsvinden, zoals aardbevingen en regionale overstromingen, maar mensen mogen ook het hoofd omhoog heffen om te zien dat God Zijn eigen beloften bezegelt door een veelkleurig teken aan de hemel. De regenboog is en blijft meer dan een natuurverschijnsel.

Sommige verbonden kunnen door mensen verbroken worden, maar dit verbond met Noach en de dieren niet. Het getuigt van onverdiende goedheid dat de Schepper Zijn schepselen nabij is. Juist dat vraagt om Hem te erkennen en te eren en om ons dus anders te gedragen dan de generaties voor de zondvloed.

Vraag: Wat betekent het voor u wanneer u de regenboog ziet?

3 JANUARI

Genesis 12:1-7

Ik zal zegenen wie u zegenen, en wie u vervloekt, zal Ik vervloeken; en in u zullen alle geslachten van de aardbodem gezegend worden. (Genesis 12:3)

Een bron van zegen voor de volken

De mensheid heeft niet veel geleerd van de straoefening door de zondvloed. In die omstandigheden kiest God voor de verkiezing van een persoon en een volk in plaats van voor een nieuwe straf. Laat de Heere dan de andere volken aan hun lot over? In hoofdstuk 10 staan ongeveer zeventig volken vermeld. Wat zal er met hen gebeuren?

God maakt van Abram een groot volk en hij zal tot een zegen zijn (vs. 2). De houding van de volken tegenover deze uitverkoren persoon is van groot belang: wanneer zij Abram weldoen en zegenen, zullen ze ook zelf een zegen ervaren. Wanneer zij echter vervloeken (wat Bileam van plan was), zullen ze zelf daardoor getroffen worden.

De Heere ontvouwt een geweldig toekomstplan: via het geslacht van Abram zullen alle volken gezegend worden. Die belofte wordt later diverse malen herhaald en vervuld door Jezus Christus (Hand. 3:25; Gal. 3:8). De Nieuwe Bijbelvertaling vertaalt echter 'Alle volken op aarde zullen wensen gezegend te worden als jij.' Daarmee verdwijnt het zicht op Gods heilsplan door de eeuwen heen. Die vertaling past ook minder goed bij de strekking van het boek Genesis. De zeventig volken moeten nog wel een tijd wachten, maar later worden zij door Christus genodigd tot het heil. Dan mogen zij met Israël meedoen en zo gezegend worden. Paulus spreekt over 'medeburgers' en 'huisgenoten' (Ef. 2:19).

Onze houding tegenover Gods plan en Zijn verkoren volk heeft consequenties, voor nu en de toekomst.

Vraag: Wat betekent het voor ons om Abraham en zijn nageslacht te zegenen?

4 JANUARI

Genesis 15:7-16

De vierde generatie zal hier terugkeren, want de maat van de ongerechtigheid van de Amorieten is tot nu toe niet vol. (Genesis 15:16)

Geduld tot de tijd van Gods straf

Wanneer Abram in het beloofde land woont, bevestigt God Zijn eerdere beloften door de sluiting van een verbond. Daarin herhaalt Hij de belofte dat het land Kanaän voor Abram is. Tot op dat moment heeft de aartsvader echter nog geen enkel stukje van het land in bezit. Hoe zal het dan gaan in de toekomst? Opnieuw worden hem nakomelingen beloofd. Die zullen echter ook lange tijd in een ander land wonen en daar verdrukking meemaken. De toekomstverwachting is niet altijd positief ...

Wanneer die tijd verstreken is, zal het nageslacht terugkeren naar Kanaän. Waarom niet eerder? Het land zal afgenomen worden van de Kanaänieten, die hier Amorieten genoemd worden. Als volk mag Israël niet zomaar een ander volk weggagen. Hier spreekt echter de Schepper, de Eigenaar van de aarde en van alle landen. Hij bepaalt dat de strafmaat van de inwoners nog niet groot genoeg is voor de aangekondigde straf. Hij weet dat die volken zullen doorgaan met zondigen, en over een paar eeuwen is het zover dat Hij Israël gebruikt om de huidige bezitters te straffen. Hier geldt niet het volkenrecht, maar het goddelijke recht. Daarom moet Abram geduld oefenen.

Het latere Israël mag niet denken dat het vanzelfsprekend in het beloofde land kan blijven wonen, want er wordt gehoorzaamheid aan de God van Abram gevraagd. Verdrijving en ballingschap blijven ook voor Israël een dreiging (Lev. 26:33-39; Deut. 28:63-68).

Gods volk ontvangt veel voorrechten, maar draagt ook grote verantwoordelijkheid.

Vraag: Helpt deze aankondiging u om beter te begrijpen waarom Israël het land Kanaän mocht veroveren?

5 JANUARI

Genesis 17:1-8

Ik zal Mijn verbond maken tussen Mij, u en uw nageslacht na u, al hun generaties door, tot een eeuwig verbond, om voor u tot een God te zijn, en voor uw nageslacht na u. (Genesis 17:7)

Een verbond dat altijd blijft

Voor de tweede keer bevestigt God Zijn beloften aan Abram. Het verbond dat hier genoemd wordt, is niet volledig nieuw, want het is een uitwerking van het eerdere verbond uit Genesis 15. De verbonden betreffen de verzegeling van de persoonlijke relatie tussen God en Zijn dienaar. Op grond daarvan klinkt de oproep dat hij wandelt voor Gods aangezicht en oprecht is.

Eerst klinken de voorrechten waarin de aartsvader en zijn nageslacht zullen delen. Daarna klinken er voorwaarden, zoals de besnijdenis. De kern van het verbond is de formulering van persoonlijke verbondenheid: 'om voor u tot een God te zijn'. Wat een genade dat de Heere omziet naar mensen en Zich zo aan hen wil verbinden!

Voor hoelang geldt dit verbond? Hier staat 'een eeuwig verbond'. Op andere plaatsen wordt dat bevestigd. In Jeremia 31 wordt de duur gelijkgesteld met de periode dat de zon, de maan en de sterren schijnen (31:35) en het slot van Jeremia 33 zegt iets dergelijks.

Het is waar dat in de tijd van het Nieuwe Testament en daarna een deel van Israël de Messias Jezus verworpen heeft. Toch is daardoor het verbond met Abram niet vervallen. Het voorwaardelijke verbond aan de Sinaï is door Israël verbroken (Jer. 31:32), maar het verbond met Abram blijft staan. De volken mogen door genade delen in de belangrijkste zegen van dit verbond, maar we kunnen niet zeggen dat de christenen de enige erfgenaam van dit verbond zijn.

Vraag: Wat betekent het voor u dat het verbond met Abram 'eeuwig' is en dus ook nu geldt?

6 JANUARI

Genesis 49:1-12

De scepter zal van Juda niet wijken en evenmin de heersersstaf van tussen zijn voeten, totdat Silo komt, en Hem zullen de volken gehoorzamen.

(Genesis 49:10)

Een heerser uit Juda

Wij rekenen Jakob niet tot de profeten, maar op zijn sterfbed spreekt hij profetische zegeningen uit over zijn zoons. Hij vertelt wat ze later zullen meemaken (49:2). Het zijn woorden die de eeuwen door meegegaan zijn met de stammen en hun toekomst mede bepaald hebben.

Het ligt voor de hand dat de oudste zoon de grootste zegening zal krijgen, maar Ruben ontvangt die niet. Ook Simeon en Levi hebben door hun gedrag die bijzondere positie verspeeld. Maar bij Juda, de vierde zoon, klinkt een bijzondere belofte. Hij is als een leeuwenwelp en zal in de toekomst een heerserspositie krijgen. Die positie geldt niet alleen ten aanzien van zijn broers, de andere stammen, maar ook ten aanzien van de volken.

Eeuwen later wordt Saul koning, maar hij is uit het geslacht van Benjamin. Daarna wordt David uit het geslacht van Juda gezalfd om als koning te heersen. De profetie van Jakob wordt werkelijkheid. De profeet Nathan bevestigt de bijzondere positie van het huis van David en kondigt een blijvende dynastie aan (2 Sam. 7). En toch, het huis van David verliest de macht aan buitenlandse koningen en komt ook na de ballingschap niet meer tot de oude glorie. Gods beloften gaan echter door en steeds vaker klinkt de verwachting dat een toekomstige David Gods Redder zal zijn. Die verwachting krijgt vorm in het uitzien naar de Messias.

De Heere overziet de geschiedenis en Hij realiseert de toekomstverwachting.

Vraag: Wat betekent de regering van Jezus, uit het huis van David, uit het geslacht van Juda, voor u, nu en in de toekomst?

7 JANUARI

Genesis 49:29-33

En Jozef liet de zonen van Israël zweren: God zal zeker naar jullie omzien en dan moeten jullie mijn beenderen van hier meenemen. (Genesis 50:25)

Begravenissen in Kanaän

Het land Kanaän is beloofd aan Abraham en zijn nageslacht, maar hoe lang duurt het voordat die belofte vervuld wordt? Wanneer Sara sterft, koopt Abraham tegen een hoog bedrag een akker en een spelonk om haar daar te begraven (Gen. 23).

Later verblijft Jakob bij Jozef in Egypte. Wanneer hij op zijn sterfbed ligt, vraagt hij om begraven te worden in de genoemde spelonk, bij zijn familieleden. Waarom? Het is belangrijk verenigd te worden met het voorgeslacht (49:23).

Nog weer later nadert het levenseinde van Jozef. Als onderkoning kan hij een staatsbegravenis in Egypte krijgen, maar hij kiest voor een begravenis in Kanaän. Hij verwacht dat God Zijn beloften zal vervullen en dat latere generaties van Israëlieten naar het beloofde land zullen gaan. Dat is toekomstverwachting, gebaseerd op Gods toezeggingen!

Het leven na de dood komt hier niet ter sprake, maar blijkbaar is het belangrijk om in de dood daar te zijn waar Gods beloften vervuld worden. Henoeh is weggenomen en zonder de dood naar de hemel gegaan (5:24). De meeste mensen moeten echter sterven.

In Genesis lezen we nog niet veel over het leven na de dood, maar wel is er verschil tussen het sterven vanwege Gods toorn (42:38) en het in vrede verzameld worden tot de voorouders. Er is een leven na de dood waarin de Heere Zijn werk voortzet. De genoemde begravenissen getuigen van die overtuiging en verwachting.

Vraag: Op welke wijze kunnen christenen door hun omgang met de dood en de doden een getuigenis geven in onze maatschappij?

8 JANUARI

Exodus 3:11-17

En God zei tegen Mozes: IK BEN DIE IK BEN. Ook zei Hij: Dit moet u tegen de Israëlieten zeggen: IK BEN heeft mij naar u toe gezonden. (Exodus 3:14)

De Naam van God als belofte

Mozes ziet een brandende doornstruik die niet verteerd wordt. Het is een beeld van zijn volk in Egypte, dat de hitte van de beproeving ervaart en toch niet ten onder gaat. Wanneer Mozes dichterbij komt, hoort hij een stem. God roept en maakt Zich bekend als de God van Abraham, Izak en Jakob (3:6). Hij heeft het geroep van Israël in nood gehoord. Nu is het de tijd dat Mozes naar de farao gaat en het volk Israël bevrijdt.

Mozes vraagt God naar Zijn naam. Wie is de God van de vaders? Dit is niet zomaar een nieuwsgierige vraag, maar een zoeken naar de betekenis van deze God. Wie is Hij en hoe kan Hij nabij zijn? Het antwoord lijkt raadselachtig: IK BEN. Is dat een verhulling? Nee, dat is niet bedoeld. De uitdrukking IK BEN DIE IK BEN betekent niet: wacht maar af, maar is in het Hebreeuws een vorm van een sterke verzekering: Ik ben er! Of: Ik ben erbij! De Israëlieten zullen Zijn nabijheid ervaren en zo weten Wie Hij is. Die Naam is verbonden met bevrijdende daden en zal daarom ter gedachtenis zijn, van generatie op generatie (3:15).

De aanduiding 'God' is vrij algemeen, maar de Naam van deze God is persoonlijk en maakt duidelijk Wie Hij is. Later is Jezus naar deze aarde gekomen en Hij heeft nog veel meer van deze Naam bekendgemaakt (Joh. 17:6).

Vraag: Wat kunnen wij zeggen tegen mensen die het vaag over een hoogste macht hebben of menen dat er wel 'iets' zal zijn?

9 JANUARI

Exodus 20:1-7

(...) Die de misdaad (...) vergeldt aan de kinderen, aan het derde en vierde geslacht van hen die Mij haten, maar Die barmhartigheid doet aan duizenden van hen die Mij liefhebben. (Exodus 20:5-6)

Doorwerking in volgende geslachten

Is het rechtvaardig als kinderen de gevolgen dragen van wat hun ouders gedaan hebben? In onze individualistische maatschappij is het antwoord 'nee'. En toch, ouders geven erfelijke eigenschappen door, zodat mensen zeggen: 'Sprekend zijn vader!' en 'Wat lijkt zij toch op haar moeder!' Door de opvoeding drukken ouders ook een groot stempel op hun kinderen.

In de Bijbel is de samenhang tussen de generaties belangrijker dan in onze maatschappij. Wanneer Adam en Eva zondigen, worden zij verdreven uit het paradijs. Hun overtreding heeft grote gevolgen voor hun nakomelingen, tot op de dag van vandaag.

In de Tien Geboden klinkt de waarschuwing dat de effecten van de zonde zich niet beperken tot de dader, maar ook de volgende generaties kunnen treffen. Wanneer een vader in een gezin zich misdraagt, kan het hele gezin daaronder lijden. We moeten daar geen automatische regel van maken; het staat hier als waarschuwing.

God schenkt echter veel liever Zijn zegen. Daarom is hier ook sprake van barmhartigheid aan duizenden. Vanuit de parallel valt hier te denken aan duizenden generaties. Die uitleg wordt bevestigd in Deuteronomium 7:9.

Wat is het een zegen als ouders hun kinderen voorgaan in het dienen van de Heere, en de kinderen en kleinkinderen vergezellen met hun geboden. God werkt vaak in de lijn van de geslachten en op grond van Zijn trouw mag er verwachting zijn voor de toekomst. Wij zien ook uitzonderingen, maar des te meer pleiten wij op Gods beloften.

Vraag: Hoe houden wij rekening met de effecten van onze daden op gezinsleden en andere mensen om ons heen?

10 JANUARI

Numeri 23:13-24

Zie, ik kreeg opdracht om te zegenen: als Hij zegent, kan ik het niet keren (...).

Want er bestaat geen bezwering tegen Jakob of waarzeggerij tegen Israël.

(Numeri 23:20 en 23)

Een gezegend volk

Koning Balak was bang voor het volk Israël dat in zijn omgeving was gekomen. Daarom vroeg hij aan Bileam, de zoon van Beor, om een vervloeking uit te spreken. Dit gebeurde vanuit de overtuiging dat deze ziener contact met de godenwereld had en zo macht kon uitoefenen over anderen. Een vervloeking is veel meer dan een wens. Het gaat erom dat hogere machten iemand te gronde zullen richten.

Bileam vraag toestemming aan de God van Israël, maar hij mag slechts spreken wat hem in de mond gelegd wordt. Het gevolg is dat hij Israël zegent. Koning Balak is zeer ontevreden, maar Bileam antwoordt hem dat hij niet anders kan dan zegenen. Volgens vers 23 is er geen bezwering tegen Jakob of waarzeggerij tegen Israël. Het is niet mogelijk om dit volk, dat onder goddelijke bescherming staat, aan te tasten.

Taalkundig is het ook mogelijk te vertalen dat er geen bezwering en waarzeggerij in Israël aanwezig zijn, maar die opvatting (zie Nieuwe Bijbelvertaling) is te optimistisch. Helaas heeft het uitverkoren volk zich meer dan eens beziggehouden met verboden praktijken. Hier gaat het om de bescherming tegen vervloekingen.

Elders staat: 'De HEERE, uw God, heeft de vloek voor u in een zegen veranderd, omdat de HEERE, uw God, u liefhad' (Deut. 23:5).

Hoe zijn we veilig tegen de boze, demonische machten om ons heen? Laten we ons vertrouwen stellen op God, die Zijn kinderen beschermt.

Vraag: Wie houden zich in onze tijd bezig met het uitspreken van vervloekingen? Hoe kunnen wij ons hiertegen beschermen?

Zie ook Psalm 91.